

Voortgang Focusprojecten Regionaal Investeringsprogramma

Juli 2018

In dit overzicht wordt de voortgang van de focusprojecten¹ aangegeven. Informatie is afkomstig van de projectverantwoordelijken. Per onderwerp staat de organisatie aangegeven welke volgens de uitvoeringsstrategie de trekker is.

Vernieuwen verbindingen		
1a MRDH	Viersporigheid Den Haag - Rotterdam	Rijswijk – Delft Zuid
	1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2017 gemaakt? <ul style="list-style-type: none"> • het realisatiebesluit is in februari 2018 genomen. 2. Wat is de planning voor 2018 e.v.? <ul style="list-style-type: none"> • start aanbesteding werkzaamheden zomer 2018 • start realisatie 2019 • oplevering in 2024 	
1b MRDH	Viersporigheid Den Haag - Rotterdam	Delft Zuid - Schiedam
	1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2017 gemaakt? <ul style="list-style-type: none"> • de NMCA wordt aangevuld met een robuustheidstoets zwaarbelaste spoortrajecten. • OV studies van de MRDH benadrukken de effectiviteit van extra stations en een hogere frequentie. 2. Wat is de planning voor 2018 e.v.? <ul style="list-style-type: none"> • Verdere uitwerking in de Werkplaats Metropolaan OV, Ruimte en Duurzaamheid (onderdeel van het MIRT gebiedsprogramma Duurzame Bereikbaarheid Rotterdam – Den Haag 2018-2040). • Realisatie is nog niet voorzien. 	
1c MRDH	Viersporigheid Den Haag - Rotterdam	Schiedam – Rotterdam Centraal
	1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2017 gemaakt? <ul style="list-style-type: none"> • Voordelen handhaven 4-sporigheid voor IC stop Schiedam is bevestigd in rapportage van ProRail. • Afspraken met het Rijk over het verder uitwerken van het ontwerp en de kostenraming zijn bij BO MIRT (6 december 2017) bevestigd. 2. Wat is de planning voor 2018 e.v.? <ul style="list-style-type: none"> • ProRail werkt aan voorbereiding realisatiebesluit. Dit zal in 2018 worden genomen. • Besluitvorming over de volgende fase is voorzien eind 2018 als het ontwerp en de kostenraming van ProRail beschikbaar zijn. 	
2a MRDH	Schaalsprong Metropolaan OV	Rotterdam
	1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt? <ul style="list-style-type: none"> • Juli 2017: oplevering MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Rotterdam Den Haag door Min. IenM, PZH, MRDH, Rotterdam en Den Haag. Hiermee is de basis gelegd voor het Gebiedsprogramma Duurzame Bereikbaarheid Rotterdam Den Haag. Concreet gaat het om de versterking van multimodale oeververbindingen en een schaa sprong voor het OV. • De OV visie Rotterdam 2040 is begin 2018 afgerond. De uitkomsten worden door de MRDH ingebracht in onder andere de werkplaats Metropolaan-OV, de preverkenningen en de gebiedsverkenningen die samen met het Rijk en PZH zijn opgestart in het kader van het gebiedsprogramma bereikbaarheid Rotterdam Den Haag. In dat proces worden de resultaten van de OV-visies gecombineerd en gefaseerd 	

¹ Als focusprojecten zijn de projecten van de uitvoeringsstrategie gehanteerd. Voor de volgende in de uitvoeringsstrategie opgenomen projecten is geen informatie opgenomen omdat deze onderdeel uitmaakt van andere projecten, informatie niet beschikbaar was of anderszins: Digital Port, Digital Gateway, Automated/connected Mobility, Rotterdam Airport, Rivium (Capelle), Vijfsluizen (Schiedam), laadpalen elektrisch vervoer, World Food Park.

	<p>gericht op de schaa sprong van het Metropoli taan OV op het niveau van de Zuidelijke Randstad, in samenhang met de ontwikkeling. Het OV-netwerk uit de visie is opgebouwd uit de volgende hoofdonderdelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Start Werkplaats Metropoli taan OV, Ruimte en Duurzaamheid • Start MIRT-Gebiedsverkenning Oeververbindingen Regio Rotterdam <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Start uitvoering KTA • Start uitvoering Roadmap OV-visie 1e fase (korte termijn 2018-2022) 	
2b Den Haag	Schaalsprong Metropoli taan OV	Den Haag
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De pre-verkenning Schaa sprong OV is afgerond en heeft geleid tot een Perspectief voor het OV in 2040; het gaat om een perspectief op het OV-netwerk vanuit de ruimtelijke, sociale en economische opgaven. Dit is een proces waarbij we samen met ongeveer 50 inhoudelijk betrokkenen van verschillende organisaties (Gemeenten, MRDH, Provincie, Rijk, Vervoerders en Belangengroepen) in 6 Ateliers gekomen zijn tot een breed gedragen Perspectief voor het OV in 2040. <p>In vervolg op deze studie wordt in 2018 gewerkt aan de fasering van de verschillende onderdelen van het netwerkperspectief en een financieringsstrategie. De Koningscorridor als onderdeel van het perspectief Schaa sprong OV is als het gaat om de ontbrekende schakel CID – Binckhorst - Regio, opgevoerd in het gebiedsprogramma voor het MIRT. Er loopt een MIRT pre-verkenning, welke in het BO MIRT van najaar 2018 naar verwachting wordt omgezet in een MIRT verkenning.</p> <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bouwen aan een organisatie (multidisciplinair bemenst) vanuit gemeente en MRDH die klaar staat om de diverse opgaven in 2018 op te kunnen pakken. De opgaven bestaan uit: <ol style="list-style-type: none"> 1. het binnen en buiten de organisatie verder uitdragen en gedragen krijgen van het perspectief Schaa sprong OV (mede in het kader van SIT). 2. Het werken aan een lobby strategie richting tweede kamer en kabinet samen met MRDH en vervoerders. 3. Fondsvorming. 4. Het uitvoering geven aan de MIRT-(pré) verkenning CID/Binckhorst 5. Het uitvoering geven aan de planstudie Madurodam – Scheveningen Haven (inclusief HUB-Madurodam). 6. Helderheid verschaffen over de wijze waarop de Koningscorridor de knoop Den Haag Centraal passeert i.v.m. de bestaande en eventuele nieuwe ruimtereserveringen (benutting ruimtereservering op niveau -1) 7. Uitvoering geven aan het actieprogramma versnellen over Den Haag 2018 – 2022. Als uitkomst van het MIRT-onderzoek Rotterdam – Den Haag is de werkplaats Metropoli taan OV Ruimte en Duurzaamheid gestart, waarbij samen met Rijk, PZH, MRDH en gemeenten wordt gekeken naar de ontwikkeling van het regionale OV-netwerk in de MRDH in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen. 	
2c MRDH	Schaalsprong Metropoli taan OV	Samenloop RandstadRail E met Zoetermeerlijn 3/4
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planstudie door Arcadis met HTM, Siemens en MRDH afgerond. RET is betrokken bij de planstudie. Uit de planstudie komt naar voren dat met twee relatief kleine aanpassingen aan de infrastructuur de capaciteit op het samenloopdeel verhoogd kan worden naar 30 voertuigen per uur per richting. De planstudie ‘capaciteitsvergroting samenloopdeel RandstadRail’ is op 15 november 2017 vastgesteld door de bestuurscommissie VA. Daarbij is besloten de HTM opdracht te geven de maatregelen reguleren dienstregeling en gelijktijdig halteren ten aanzien van het samenloopdeel nader uit te werken. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de eerste helft van 2018 worden de maatregelen verder uitgewerkt in een studie. Naar verwachting is er voor de zomer 2018 een go/no go moment voor realisatie maatregelen van de maatregelen. Start realisatie is naar verwachting eerste kwartaal 2019. 	
2d MRDH	Schaalsprong Metropoli taan OV	Netwerkstudie RandstadRail
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2017 is de studie afgerond, op 25 oktober 2017 heeft de stuurgroep Netwerkvisie RandstadRail de 	

	<p>rapportage vastgesteld. Eind 2017 was de netwerkstudie gereed.</p> <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> De uitkomsten van de studie worden door de MRDH ingebracht in onder andere de werkplaats Metropolitaan-OV, de preverkenningen en de gebiedsverkenningen die samen met het Rijk en PZH zijn opgestart in het kader van het gebiedsprogramma bereikbaarheid Rotterdam Den Haag. In dat proces worden de resultaten van de verschillende OV-visies gecombineerd en gefaseerd gericht op de schaa sprong van het Metropolitaan OV op het niveau van de Zuidelijke Randstad, in samenhang met de ontwikkeling van de verstedelijking. 	
3a MRDH	Weginfrastructuur	Programma Aansluitingen Hoofdwegennet/Onderliggend wegennet
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> Voor een 20-tal aansluitingen (hoofdzakelijk langs de A4, A20 en A15) is met behulp van Floating Car Data (FCD) een probleemanalyse van de huidige situatie uitgevoerd. Op basis van eerste analyses met weekdata kwamen zes aansluitingen als prioritair naar voren, te weten A4 Den Haag zuid, Rijswijk en Plaspoelpolder, A20 Vlaardingen west en A15 Hartelweg en Aveling. Met de wegbeheerders is dit besproken en dit wordt als herkenbaar ervaren. Om de robuustheid van deze prioritering te bepalen, loopt nog een controle-analyse met meerdere werken aan FCD. Hierbinnen is echter tegen een aantal verwerkingsproblemen gelopen. Rijk en regio erkennen echter de noodzaak van een programma en daarom zijn in het BO MIRT 2017 de volgende afspraken gemaakt: <ol style="list-style-type: none"> Nut en noodzaak voor een adaptief aansluitingenprogramma HWN-OWN, als onderdeel van het gebiedsprogramma Rotterdam-Den Haag, wordt door Rijk en regio onderschreven. Akkoord om een startbudget van € 6 miljoen te reserveren voor de studie naar en realisatie van kleinschalige maatregelen. Akkoord om voor de aansluitingen A4 Den Haag zuid en A4 Rijswijk te starten met het in beeld brengen van kleinschalige maatregelen. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Voor de A4 Den Haag zuid en A4 Rijswijk zijn reeds mogelijke kleinschalige maatregelen in beeld gebracht. Besluitvorming over realisatie vindt plaats in het komende BO MIRT najaar 2018. <p>Door de stuurgroep (Mobiliteitstafel Zuidelijke Randstad) zijn inmiddels nog drie aansluitingen als 'prioritair' benoemd (A4-N11, A15 Hartelweg en A15 Aveling). Ook voor deze aansluitingen vindt momenteel studie naar kleinschalige maatregelen plaats. Doel is om de uitkomsten hiervan onderdeel te laten zijn van het voorstel voor het BO MIRT najaar 2018.</p>	
3b Rotterdam	Weginfrastructuur	Oeververbinding Rotterdam/Algera/Brienoord
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> Conform afspraak in het BO MIRT van 6 december 2017 is begin 2018 gestart met een pre-verkenning, ter voorbereiding van een startbeslissing voor de MIRT-verkenning Oeververbindingen regio Rotterdam, najaar 2018. Opdrachtgevers zijn het Rijk, PZH, MRDH en gemeente Rotterdam. In deze pre-verkenningfase worden onder meer de scope, de bekostiging en de eventuele voorfinanciering nader uitgewerkt. De scope-uitwerking is in de pre-verkenningfase gericht op het identificeren en concretiseren van de meest kansrijke alternatieven (en varianten) voor een nieuwe oeververbinding in de regio Rotterdam en op het beoordelen van hun probleemoplossend vermogen, doelbereik en haalbaarheid. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Najaar 2018: afronding pré-verkenning Oeververbindingen Rotterdam en startbesluit MIRT-Verkenning. Afhankelijk van dit besluit en de voortgang van de te starten MIRT-Verkenning, incl. besluit over één voorkeursalternatief, zou de verdere planning er cf. de MIRT-procedures als volgt uit kunnen zien: 2019-2020: MIRT-Verkenning 2021-2022: MIRT-Planuitwerking 2023-2025: MIRT-Realisatiefase 	
3c MRDH	Weginfrastructuur	Fietsparkeren bij OV-haltes
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> inventarisatie gereed van meer dan 300 haltes in de regio; regionaal programma gereed voor het fietsparkeren bij stations dat als voorbeeld kan dienen voor de overige locaties. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Uitvoeringsprogramma voor de overige locaties en daarbij komen tot een prognose van de toekomstige behoefte zodat investeringen zo efficiënt mogelijk gedaan kunnen worden. Binnen de MRDH zijn diverse projecten in uitvoering danwel gerealiseerd. Een voorbeeld is de 3e ondergrondse fietsstalling bij station Delft. In samenwerking met Prorail wordt er een programma met fietsstallingen bij NS stations uitgevoerd. 	

4 MRDH	Automatisch Vervoer Last Mile	
	<p>1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> Het Fieldlab Automatisch Vervoer op de Last Mile (AVLM) is een dynamische samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en ondernemers in de regio, gericht op economische en technologische innovatie in automatisch vervoer en verbetering van de bereikbaarheid en efficiëntie van het totale vervoerssysteem. Het fieldlab stimuleert, faciliteert en onderneemt een aantal activiteiten op het gebied van automatisch vervoer in de regio. Het einddoel is steeds toepassen. Het betreft een groot aantal initiatieven. In de bijlage wordt kort op de voortgang van elk van de initiatieven ingegaan. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Zie bijlage. 	
5a MRDH	Transformatie onderkant OV	Voorne Putten
	<p>1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> 1e semester 2017: uit oriënterende gesprekken tussen 4 Voorne Putten gemeenten en MRDH is een schets voor een nieuw, integraal maatwerkvervoersysteem ontstaan; met het oog op dat maatwerkvervoersysteem hebben zij medio 2017 een samenwerkingsovereenkomst ondertekend; 2e semester 2017: voorbereiding aanbestedingsdocumenten van het gecombineerde doelgroepenvervoer en vraagafhankelijk OV Voorne Putten. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Het busvervoer in de gemeenten op Voorne-Putten en Rozenburg wordt vanaf december 2018 voor 10 jaar uitgevoerd door EBS. EBS biedt de reiziger 'reizen van deur tot deur' met deelfietsen op de grote haltes zoals Brielle Centrum en winkelcentrum Hellevoetsluis. Aanvullend op het openbaar vervoer kan de reiziger in Spijkenisse met een elektrische TukTuk reizen. Voor begeleiding voor, tijdens en na de reis met alle vervoersmiddelen, ontwikkelt de vervoerder een app. Reizigers kunnen zo eenvoudig de hele reis plannen; niet alleen voor het gebied van Voorne-Putten maar voor de hele metropoolregio. Daarnaast opent EBS een mobiliteitspunt bij het busstation in Spijkenisse. 	
5b MRDH	Transformatie onderkant OV	Regio's Haaglanden en Rotterdam
	5b is geen project op dit moment.	
6a PZH	Corridorontwikkeling	Rotterdam - Antwerpen
	<p>1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2018 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> Provincies Zeeland en Noord-Brabant zijn medeopdrachtgever geworden. Het onderdeel binnenvaart voor de CRA wordt met Vlaanderen uitgewerkt en opgewerkt tot programma. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Afspraken vastleggen over governance van de CRA. Gezamenlijk scope vaststellen en toewerken naar een gezamenlijke strategische agenda. Organiseren van logistieke tafel langs corridor R-A. Tijdens VND conferentie commitment vastleggen. 	
6b PZH	Corridorontwikkeling	Gebiedsuitwerking Greenport 3.0 in Westland (voorheen A4-Verlenging)
	<p>1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> Een verdiepingsslag van de mobiliteitsopgaven. Koppelkansen zijn aangegeven bij de verbetering van doorstroming omdat van een integrale opgave sprake is. Een globale MKBA is opgesteld voor mobiliteitsvarianten. In de voorbereidingen en onderhandelingen naar het BO MIRT 2017 is de Corridor A4-A20 benoemd als onderdeel van het Gebiedsprogramma Bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag. In het BO MIRT 2018 is gevraagd om een "Integrale gebiedsuitwerking ruimtelijke en logistieke invulling Greenport 3.0 Westland." (Kortweg: Gebiedsuitwerking GP 3.0 Westland), als gezamenlijk project van Rijk en regio. Het Plan van Aanpak gaat uit van eerste resultaat in BO MIRT 2018 en oplevering t.b.v. BO MIRT 2019. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Gefaseerde aanpak met zoveel mogelijk al bestaande informatie benutten: <ol style="list-style-type: none"> Bestaand materiaal is verzameld De gemeentelijke scenario's Westland kunnen, met aanvullingen en verdiepingen, worden benut voor Gebiedsuitwerking. Nieuwe scenario's niet nodig. Scenario's zijn aangevuld via werksessies en expertmeetings en verdiept voor de thema's mobiliteit, herstructurering glas en energie. De vier scenario's (voorstellingen geen voorspellingen) worden geanalyseerd op overeenkomstige (mobiliteits)opgaven voor Greenport 3.0. Eindrapportage in juli 2018. 	

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Bespreken van opgaven en van de Korte termijn maatregelen in programmaraad (Q3) in het BO MIRT 2018 (Q4), Besluitvorming in het BO MIRT 2018 over eerste resultaten moeten kunnen leiden tot eerste afspraken over realisatie (korte termijn maatregelen, no –regret maatregelen) en besluit over de voortgang van gebiedsuitwerking (toekomstscenario's en opgaven). 5. Inventariseren van (oplossings)mogelijkheden voor het invullen van de opgaven (Q3,Q4 2018) en doorrekenen van scenario's in dynamisch verkeersmodel (Q4 2018-Q1 2019) 6. Uitwerken van mogelijke integrale afspraken voor de korte, middellange en lange termijn, met alle betrokken partijen, op basis van de mogelijkheden (Q2, Q3 '19) 7. Op basis hiervan integrale afspraken tussen overheden en bedrijfsleven, met welk instrumentarium en op welk moment, daar waar nodig besluitvorming in BO MIRT 2019. De samenwerking met bedrijfsleven en kennisinstututen zal zich vanaf het begin ontwikkelen. Belangen vanuit die private partijen worden meegenomen en verwerkt. 			
6c PZH	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 33%;">Corridorontwikkeling</td> <td style="width: 33%;">A12/Bleizo</td> <td style="width: 34%;"></td> </tr> </table> <ol style="list-style-type: none"> 1. Welke vorderingen zijn er sinds 1 januari 2018 gemaakt? <ul style="list-style-type: none"> • Bestuursovereenkomst: op 19 februari 2018 is de bestuursovereenkomst getekend door de provincie, Lansingerland, Zoetermeer en Waddinxveen en VNO-NCW-West. Met deze overeenkomst en door intensieve samenwerking streven partijen naar een kwalitatief optimale positionering van de verschillende logistieke bedrijventerreinen, om planologische procedures met succes te kunnen doorlopen, om extra logistiek aan te trekken en dat onnodige onderlinge concurrentie wordt vermeden. • Programmaplan: kort na 19 februari 2018 is het programmaplan opgesteld. Hierin zijn de zeven sporen opgenomen die tot kort na de zomer verder uitgewerkt worden. De zeven sporen zijn: <ol style="list-style-type: none"> 1. Opzet één loket en voorstel voor gezamenlijke marketing en acquisitie 2. Opstellen ontwikkelprogramma Bleizo 3. Uitwerking Railterminal 4. Verduurzaming bedrijventerreinen 5. Uitwerking Container-overslagpunt 6. Vorming Community Logistieke Bedrijven 7. Opstellen A12 infra-agenda 2. Wat is de planning voor 2018 e.v.? <ul style="list-style-type: none"> • SOK: alle zeven sporen van de bestuursovereenkomst zullen uiteindelijk landen in een samenwerkingsovereenkomst (SOK). De samenwerkingsovereenkomst geeft nadere uitwerking van de bestuursovereenkomst en beschrijft de onderlinge samenhang van de zeven lijnen. Streven is om deze na de zomer af te ronden. • Gezamenlijke marketing en acquisitie: er wordt ingezet op de vorming van een één-loket en het gezamenlijk uitvoeren van marketing en acquisitie en er wordt gewerkt aan een marketingplan voor de A12 corridor. Streven is om dit plan na de zomer af te ronden. • Bedrijventerreinen programma: gelijktijdig aan de huidige samenwerking wordt een provinciaal programma bedrijventerreinen A12 opgesteld. Dit programma is de beleidsmatige basis onder de bestuursovereenkomst zodat planologische procedures verder kunnen en vormt tevens een terugvaloptie. Er worden geen afspraken vastgelegd die verder gaan dan de bestuursovereenkomst. Planning is om na de zomer de besluitvorming in te gaan. • Marktverkenningen diverse terreinen: voor een aantal terreinen in de corridor worden marktverkenningen uitgevoerd naar een passend ontwikkelprogramma. Streven is deze verkenningen na de zomer af te ronden. • Verbreding samenwerking: momenteel wordt verkend of en hoe de gemeente Zuidplas en de regio Midden-Holland bij deze samenwerking kunnen aansluiten. In het najaar is hierover meer duidelijkheid. • Infra agenda: momenteel is € 30 miljoen gereserveerd voor de A12 corridor. Streven is om dit, in combinatie met de railterminal en het containeroverslagpunt, op de agenda van het BO MIRT richting het Rijk te zetten. 	Corridorontwikkeling	A12/Bleizo	
Corridorontwikkeling	A12/Bleizo			
Vernieuwen economie				
7a MRDH	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 33%;">Campus Delft</td> <td style="width: 33%;">Fieldlabs</td> <td style="width: 34%;"></td> </tr> </table> <ol style="list-style-type: none"> 1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt? <ul style="list-style-type: none"> • In 2017 zijn grote vorderingen gemaakt in Smart Manufacturing en het opstellen van de contouren van het programma Smart Manufacturing Industriële Toepassing Zuid-Holland 2018-2022'(SMITZH). • Het programma Kansen voor west II EFRO heeft een belangrijke financiële bijdrage geleverd aan de fieldlabs binnen SMITZH, het Dutch Optics Centre en er is ook financiering aangevraagd door het Composite Automation Development Centre (CADC). 	Campus Delft	Fieldlabs	
Campus Delft	Fieldlabs			

	<p>In de afgelopen twee jaar zijn de fieldlabs door de opstartfase heen gekomen en de eerste opdrachten en ontwikkelingen worden uitgevoerd. Het terrein van GreenVillage staat inmiddels goed gevuld met proefopstellingen. Aanvullende investeringen in de basisinfrastructuur zijn wenselijk. RoboValley wil op termijn naar een groter pand om meer ondernemers en instellingen rondom Robotica te huisvesten. De gedachtenvorming hierover moet nog verder concretiseren. De focus ligt nu op het door ontwikkelen van de huidige locatie. Het plan voor DOTC wordt momenteel door de TU en TNO gezamenlijk doorontwikkeld tot een plan dat gereed is voor concrete investeringen/subsidies.</p> <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Voorstel is dat er door SMITZH samen met het kernteam fieldlabs, de betrokken fieldlabs en de bedrijven gewerkt gaat worden aan een plan voor fase 3 van SMITZH. In deze fase gaat het om de realisatie en uitvoering van projecten van bedrijven in samenwerking met de fieldlabs. Hier zullen naar alle waarschijnlijkheid ook kosten bij zitten voor fysieke faciliteiten. Inschatting is dat deze fase optelt tot een bedrag van circa 50 miljoen euro. Deze middelen zullen zowel regionaal, nationaal als Europees gezocht moeten worden (provincie, EFRO, TKI, MIT, Horizon 2020). Voorstel is dat er april 2018 een voorstel ligt. 	
7b MRDH	Campus Delft	Campusinvesteringsfonds -> Stadsontwikkelfonds 2040
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> In afstemming met de TU Delft is het convenant verder uitgewerkt in themaplannen langs de lijnen: Campus en Stad, Ecosysteem voor kennis en economie, en verbinding van de communities. In het themaplan Campus en Stad staat de kwaliteit van de campus, de bedrijventerreinen erom heen, de woningen in Delft en de openbare ruimte centraal. Zowel de transformatie van bestaande woningen (kwaliteit) als het toevoegen van woningen (kwantiteit) zijn opgaven die we in regionale verband en afstemming oppakken. Dit thema heeft zich dus verbreedt naar toevoegen van kwaliteit en kwantiteit aan de stad en campus, inclusief aanpalende bedrijventerreinen en station Delft Zuid. Ook in relatie met de macro, meso en micro bereikbaarheid. In 2017 is op de campus YES!Delft Labs geopend. YES!Delft Labs is een uitbreiding van de incubator YES!Delft met laboratorium faciliteiten. Op de bedrijventerreinen erom heen speelt zowel een programma om meer aan te sluiten bij de activiteiten op de campus, te verdichten en te transformeren naar gemengd wonen en werken. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> In 2018 mikken we op de realisatie van extra bedrijfsruimte voor groeiende bedrijven die YES!Delft verlaten, op het in kaart brengen van ruimte voor 5000 woningen in de stad, op starten van renovatie van bestaande woningen (verduurzaming met kwaliteit). Een grote ontwikkeling zal plaatsvinden op en om het station Delft Zuid. De business case zal naar verwachting rondkomen Q1 2018 en zal mikken op een Nul op de Meter station en omgeving, uniek in Nederland en Europa. 	
7c MRDH	Campus Delft	De laatste kilometer/bereikbaarheid
	<p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> Eind 2016, begin 2017 is het tracébesluit 4-sporigheid Rijswijk – Delft Zuid genomen. Een belangrijke stap om mogelijk te maken dat station Delft Zuid een volwaardige OV entree van de campus wordt. Ook de naamgeving zal daar op aangepast worden. Ter ontlasting van station Delft. Er is vervolgonderzoek gestart naar HOV Delft - Oostland en noordrand Rotterdam. Voor wat betreft het vergroten capaciteit Kruithuisplein is de uitvoering van de eerste fase ter hand genomen. De aansluiting van de Schoemakerstraat op de N470 is geoptimaliseerd door het aantal opstelstroken te vergroten. Hiermee wordt een eerste stap gezet in het beter ontsluiten van Delft Science park en DelftTech park. In 2017 is een tweede fietsenstalling bij station Delft met een capaciteit van 2700 fietsen opgeleverd. De onderdoorgang ter hoogte van de Ireneboulevard is gereed. De aansluiting op de fietsstraten naar de TU Delft campus. Voor de verschillende bruggen zijn we in gesprek met PZH over planvorming en ontwerp. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> In 2018 zal de planvorming van de tweede fase Schoemakerstraat – N470 gestart worden. Het is de bedoeling om het aantal opstelstroken te vergroten op de afritten zelf (uitvoering 2019). De financiering van de derde fietsenstalling bij station Delft met een capaciteit van 2400 fietsen is rond De oplevering is in 2019 gepland. De oost-west verbinding van de Poptahof naar de TU Delft campus zal in 2019 ter hand genomen worden. 	

<p>8 Leiden</p>	<p>Campus Leiden</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebiedsontwikkeling Stationsgebied Direct tegenover Leiden CS is gestart met de bouw van de eerste hoogwaardige ontwikkeling van een multifunctioneel gebouw met ruimte voor wonen, werken, winkels en 5000 fietsparkeerplaatsen. Daarnaast zijn voor twee naastgelegen herontwikkelingslocaties de marktpartijen gecontracteerd voor de ontwikkeling van woningen, hotel, multiplex-bioscoop en voorzieningen. • Vastgoed Ten behoeve van de groei en doorontwikkeling van de campus is een nieuw masterplan en bestemmingsplan LBSP-Gorlaeus vastgesteld welke ruimte voor 300.000m2 uitbreiding van bedrijven en kennisinstellingen, alsmede woningen en voorzieningen (horeca, sport, parkeren) en hoogwaardige openbare ruimte. Daarnaast is ook de tender gestart voor de ontwikkeling van woningen en voorzieningen in het nieuwe Entree-gebied. Begin juli 2018 is de gunning van de tender bekend. Op gebied van de uitbreiding van startershuisvesting voor bedrijven is een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd door Biopartner voor een extra Incubator gebouw. In samenwerking met Delft is acquisitie gestart SRON opgestart. Dit heeft er toe geleid dat SRON naar Zuid-Holland komt. Het hoofdgebouw komt in Leiden te staan. • Faciliteiten Ten behoeve van de toekomstige ontwikkeling van het LBSP wordt gewerkt aan een strategische lange termijn visie. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vastgoed Gunning tender en start ontwikkeling woningen en voorzieningen in het Entree-gebied Creëren extra startup faciliteiten door ontwikkeling Incubator Biopartner 5 Uitvoering fase 2 Beta-faculteit Universiteit Leiden Faciliteren en acquireren life-science bedrijven mede in relatie tot vestiging EMA <p>Samen met de ondernemers op het park, het LUMC, de Universiteit Leiden en gemeente Oegstgeest trekken we de komende vijf jaar € 5 miljoen uit voor het Leiden Bio Science Park ter versterking van het economisch innovatiecluster.</p>
<p>9 PZH/MRDH</p>	<p>Fieldlabs</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De afgelopen twee jaar is in het kader van het Regionaal Investeringsprogramma en de Roadmap Next Economy veel aandacht geweest voor de Fieldlabs; open omgevingen waarin ondernemers samen met kennisinstellingen werken aan hun innovatieopgaven op basis van nieuwe (Smart Industry) technologieën. Vijftien Fieldlabs zijn bijeen gebracht in een peer to peer netwerk, met cross-sectorale samenwerking en een toenemende mate van zichtbaarheid tot gevolg. Het netwerk wordt ondersteund door een kernteam vanuit MRDH/PZH/InnovationQuarter/TNO. Dit heeft onder andere geleid tot de start van diverse innovatieprojecten, succesvolle activiteiten tussen Fieldlabs en YES!Delft, en de realisatie van een regionale module in de landelijke IPC regeling in samenwerking met EZ en PZH. • Met de Fieldlabs in Zuid Holland hebben we zo een stevige basis gelegd voor de innovatiestructuur in onze regio. Willen we de mogelijkheden die de Fieldlabs ondernemers te bieden hebben optimaal benutten, dan vraagt dat om een meerjarige investeringsstrategie met een goed te duiden maatschappelijk rendement. De kern van de volgende fase is om Fieldlabs niet als doel op zich te zien, maar als middel om economische groei en werkgelegenheid te stimuleren. <i>Smart Manufacturing: Industriële Toepassing in Zuid Holland</i> (SMITZH) is het eerste van een viertal programma's waarin de Fieldlabs in Zuid Holland worden ingezet om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven in de regio : Een Sterke Maakindustrie, Slimme Zorg, (Leef)klimaat & Energie en Voedsel, met cybersecurity als randvoorwaardelijk thema dat in alle programma's een plek krijgt. • Deze koers is besproken in zowel de Bestuurlijke Investmentboard van 14 juni 2017, de EBZ vergadering van 6 september 2017 en de BCEV vergaderingen van 7 juli 2017 en 21 september 2017, waarbij in deze laatste bijeenkomst de bestuurscommissie EV heeft ingestemd met de ontwikkeling van een aanvraag voor de bijdrageregeling MRDH. Deze aanvraag is 16 november 2017 ter besluitvorming aangeboden aan de BCEV en goedgekeurd. Met deze bijdrage is vanaf januari 2018 fase 2 van SMITZH gestart. In fase 2 wordt ook doorgewerkt aan de doorontwikkeling van het definitieve programma van 50-60M met een financieringsstrategie gericht op bedrijven, EU, kennisinstellingen,

	<p>regionale en nationale overheden. Dit vindt in afstemming plaats met de RNE. SMITZH is inmiddels bij de EU aangemeld als officiële <i>Digital Innovation Hub</i>.</p> <p>Meer informatie over SMITZH en een overzicht van de fiedlabs is in de bijlage opgenomen.</p>
<p>10a Den Haag</p>	<p>Central Innovation District Den Haag</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2017 is gewerkt aan de ontwikkeling en oplevering van een verkennende businesscase voor het CID. De kern van deze businesscase is gericht op de fysieke ontwikkeling van het gebied. Het heeft geleid tot een fysiek conceptprogramma tot 2040 met de identificatie van meerdere strategische ontwikkelpakketten (clusters van projecten) en de identificatie van randvoorwaardelijke ruimtelijke ingrepen. • Verder is een verbreding van het programma in gang gezet. Van meer ruimtelijk georiënteerd naar een programma met aandacht voor fysieke, economische en sociale componenten. Een programmamanager is aangesteld om een investeringsagenda 2040 voor het CID vorm en inhoud te geven. Sinds september 2017 is een basissnarratief en aanpak ontwikkeld. In de ambtelijke Investmentboard is dat gepresenteerd. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2018 staat in het teken van de totstandkoming van de agenda. • Een belangrijke component van deze aanpak is het tussen organisaties en stakeholders in het gebied (bedrijven, kennisinstellingen, platforms, overheden, enzovoort) en interne disciplines (bijvoorbeeld: planologie, stadsontwikkeling, economie, cultuur, onderwijs, sociale zaken, enzovoort) vorm en inhoud geven aan de investeringsagenda. Een diversiteit aan position papers vormt de basis voor de agenda die toewerkt naar een visie op en ambities keuzes en investeringen voor het CID. • Daarbij wordt gewerkt aan spin-off in termen van direct te realiseren acties, community ontwikkeling en coalitievorming onder sleutelspelers. • Elke discipline heeft zijn eigen tempo. Veel van de al in kaart gebrachte fysieke opgaven worden daarom waar mogelijk gewoon naar een volgende fase gebracht. Parallel aan de ontwikkeling van de agenda wordt ook een gebiedsvisie voor het CID ontwikkeld. • Lopende projecten worden in de context van het CID doorontwikkeld en zichtbaar gemaakt, zodat ze bijvoorbeeld beter landen in bovenlokale agenda's en trajecten zoals de RNE. • Voorbeeld projecten waar in verschillende ritmes aan gewerkt wordt zijn de Schenkverbinding, het Prins Bernard Viaduct, Cyber Security Testbed, PeaceRoom. • Hiernaast wordt gewerkt aan diepgaand inzicht in de assets van het gebied. Wat is het (deel)gebied en wat gebeurt er in het (deel)gebied in termen van data. Dit maken we toegankelijk en zichtbaar voor de buitenwereld. • Daarnaast maken we het CID zichtbaar door samen met partners in de stad reuring in het gebied te programmeren.

<p>10b Rotterdam</p>	<p>Rotterdam Makers District</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Makers District – visie en strategie is vastgesteld door de algemene directie van het HbR en door het college van B&W, waarna de raad is geïnformeerd; • Lancering Makers District op 23 januari in het HAKA-pand met 160 aanwezigen; • Herontwikkeling van twee van de drie Europointtorens (Marconiplein) door belegger ten behoeve van realisatie 840 appartementen. Oplevering 2019; • Start realisatie Floating Farm; • Aankoop HAKA-pand door ontwikkelaar; • Eerste contracten met bedrijven voor TP-loodsen; • Start bodemsanering; • Evenementen zoals ART Rotterdam en de IABR (Internationale Architectuur Biënnale). <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opleveren Ruimtelijk Raamwerk: uitnodigend en uitdagend voor geïnteresseerde partijen en basis voor kaderstelling richting concrete projecten; • Start gebiedsbestemmingsplan M4H inclusief planMER; • Verdere ontwikkeling brandingstrategie Makers District (M4H en RDM), en het ontwikkelen van de faciliteiten voor beide gebieden; • Herontwikkeling verschillende bestaande, historische panden voor innovatieve maakindustrie en/of algemene faciliteiten) (TP Loodsen, Ferro, Katoenveem, Kunst en Complex); • Lancering van meerdere tenders voor te herontwikkelen plots; • Eerste nieuwbouw voor bedrijven in het Makers Park; • Herinrichting Keileweg, eerste fase; • Realisatie nieuwe ontsluiting sappencluster; • Realisatie getijdenuoever Keilehaven; • Realisatie waterverbinding RDM – M4H; • Realisatie nieuwe fietsroutes; • Start planproces herontwikkeling Merwepieren e.o. voor woningbouw; • Uitvoering bodemsanering Gasfabriek Keilehaven; • Ontwikkeling M4H als test site IABR 2018 en 2020 (Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam) in M4H.
<p>Vernieuwen energie</p>	
<p>12 PZH</p>	<p>Regionale Warmterotonde (voorheen Energie- infrastructuur clusters West en Oost)</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Warmtealliantie opgericht maart 2017 • Besluit warmtelevering Leidse regio oktober 2017 • Toewerken naar samenwerkingsovereenkomst, maart 2018 • Provinciaal warmteparticipatiefonds opgericht (incl geothermie) 65 mln in maart 2017 en opgehoogd naar 90 mln (november 2017) • Draagvlak voor transitie en belang voor (rest) warmte hierin • Eerste rapportage over te benutten restwarmte door VNPI opgeleverd in juni 2017 • Start uitkoppeling restwarmte Shell (20mw) en aanleg warmteinfrastructuur <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor najaar 2018: <ul style="list-style-type: none"> - Uitkoppeling restwarmte Shell in realisatie (20mw) - Uitwerken marktmodel voor warmte (green deal met EZK) - Tracébeplanning levering Leidse Regio. - Start aanbesteding aanleg hoofdtrace's. • Voor 2019: <ul style="list-style-type: none"> - Definiëren onafhankelijk netbeheerder voor warmte hoofdtransportnet - Oprichten van een warmte transport bedrijf Z-H met een onafhankelijk netbeheerder en een markt voor warmte voor hoofdtransportnet - Verlenen gunning aanleg hoofdtrace's (concretisering warmterotonde)
<p>13 PZH</p>	<p>Smart Multi Commodity Grid</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werkprogramma en triple helix netwerk-organisatie Smart Multi Carrier Grid (SMCG) volgens drie sporen: vertellen, leren en doen; integratie van deze drie sporen;

	<ul style="list-style-type: none"> • longlist van projecten in Zuid-Holland; contouren van shortlist; • Uitwerking van aantal projecten op shortlist, onder meer in BLEIZO-gebied en Goeree- Overflakkee; • Thematische EIBoard-bijeenkomst over elektrochemische conversie/ Groene waterstofeconomie met bijdragen vanuit Noord-Nederland, HIC Rotterdam en Goeree-Overflakkee; • tekenen Waterstof-convenant Goeree-Overflakkee in dec 2017. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toekomstig energiesysteem met EIBoard-partners, met hulp van Kamangir en FABRICations is 7 juni afgerond • Afstemming van redenerlijn met Min van EZK, Topsector Energie (systeemintegratie) en ECN om in later stadium gemakkelijker in aanmerking te komen voor financieel instrumentarium EZK, 'blending' met EU; • Matchmaking met concrete projecten, met focus op elektriciteit: vraagaggregatie en -sturing, opslag en elektrochemische conversie; • Business development, met bedrijven en IQ; • Uitwerking van gedragen werkprogramma met financiële bijdragen van bedrijven, kennisinstellingen en overheden; positionering van TUD/ The Green Village; • Waterstof-werkbezoek naar Noord-Nederland in mei 2018; • Vormgeving Routekaart Waterstof Zuid-Holland. • Bezoek Europese Commissie door ons GS in juni mbt Hydrogen Valley's
<p>14 PZH</p>	<p>Geothermie</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intentieovereenkomst Geothermie Alliantie Zuid-Holland ondertekend 9 nov 2017 • 2 Geothermie punten in bedrijf genomen. • Geothermie onder de aandacht gebracht bij EU • Inzet 12 extra procesadviseurs (vanaf jan 2018 voor 3 jaar) duurzame omgeving die in gebouwde omgeving helpen opzetten van duurzame transitieplannen waaronder geothermie • In voorbereiding van 3 putten • Visie geothermie (najaar 2018) • Inschrijving aanvraag INTERREG project - samenwerking met 10 EU- partners <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visie geothermie (najaar 2018) • Financieringsbehoefte op programmaniveau in kaart gebracht t.b.v. 100+ putten (najaar 2018) • In bedrijf nemen van 3 putten en nog 3-5 putten in voorbereiding • Voor elk van de toplocaties in de verstedelijkingsstrategie beoordelen hoe in de energievraagstukken kan worden voorzien en welke rol geothermie daarin kan spelen. • Lobby op beperkende rijksregelgeving voor opzetten markt voor meer contractors • Beleid ten aanzien van de concessies beoordelen. • Werken aan de producten zoals genoemd in de visie.
<p>15 PZH</p>	<p>Energietransitie OV – en weginfrastructuur</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanuit een tweetal hoofdsporen wordt er gewerkt aan energie neutrale infrastructuur. Enerzijds wordt structurele borging van energietransitie vormgegeven, denk aan eisen in handboeken, contracten, etc. Anderzijds worden projecten/pilots gerealiseerd met als doel opschaling. • Vanuit 5tal thema's zijn projecten gestart, dan wel gerealiseerd: <ul style="list-style-type: none"> ○ Launching Customership; ○ Innovatief laadconcept bij PZH ○ 5nieuwe elektrische dienstauto's ○ 2e project antivriesasfalt bij N222 ○ Innovatieve duurzame verlichting ○ PV4Roads; zonnepaneelfietspad en busbaan ○ Weg van de energietransitie; ○ Planmatig onderhoud N211 is in uitvoering: CO2-negatief en 21 innovaties ○ Planmatig onderhoud N470; is gegund, CO2-negatief, innovaties: bijv. de energy-wall en DC-grid CO2 monitoringssysteem ontwikkeld • Haalbaarheidsonderzoek rolweerstand afgerond. • Duurzaamheidsambities opgenomen in assetmanagementplannen • Ontwikkeling indicatoren voor energietransitie gereed <ul style="list-style-type: none"> ○ Vaarweg van de toekomst; ○ verkenning gestart voor energietransitie bij planmatig onderhoud aan oevers

	<ul style="list-style-type: none"> ○ onderzoek gestart naar schonere dienstvaartuigen ○ inventarisatie Slimme Gouwe en Field Lab Smart Shipping • Slimme en Schone Bussen <ul style="list-style-type: none"> ○ Waterstofbussen HWGO aanbesteed ○ 5 volledige elektrische bussen in Dordrecht en Gorinchem ○ nul-emissievoertuigen in DAV concessie gestart • Samen aan de slag <ul style="list-style-type: none"> ○ modulair geluidscherm met zonnepanelen (subsidie verleend aan gem. Pijnacker-Nootdorp) ○ Research lab Automated Driving en Smart Bike research lab (subsidie verleend aan TU Delft) <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdere invulling energietransitie in programma's van eisen voor realisatie en beheer van infrastructuur. • Doorpakken lopende projecten. • Aanvullen scope aantal lopende projecten met doelstellingen voor minimaal 25 CO2-reductie (dan wel energietransitie). • Nieuw op te starten projecten voorzien van scope voor energietransitie/CO2-reductie. • Verdere opschaling aantal brandstofcelbussen met behulp van EU-cofinanciering en cofinanciering ministerie I&W • Uiteindelijk in 2025 alleen nog maar zero emissie bij nieuwe bussen.
<p>16 MRDH</p>	<p>Zero emissie OV</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • 12 april 2017 PvE voor de Busconcessies Voorne-Putten en Rozenburg (VPR), Haaglanden Streek, Rotterdam e.o. en Haaglanden Stad vastgesteld • In dat PvE eist MRDH een transitiepad naar zero emissiebusvervoer voor alle busconcessies; • de aanbesteding van de busconcessie op Voorne Putten Rozenburg is op 22 mei gestart. De gunning staat voor 20 december 2017 gepland; • de aanbesteding van Haaglanden Streek is gestart op 17 november 2017; • 17 mei 2017 besluit inbesteding busconcessies Rotterdam e.o. en Haaglanden Stad. HTM en RET voldoen aan de drie inbestedingsvoorwaarden die MRDH heeft gesteld. Eén daarvan is een ambitieus transitiepad naar zero emissie voertuigen; <ul style="list-style-type: none"> ○ HTM komt voor de start van de nieuwe concessie met een pilot van 8 elektrische bussen. De aanbesteding daarvan is inmiddels gestart. De gefaseerde transitie naar 100% zero emissie verloopt in drie stappen: 17 bussen in 2021, 45 bussen in 2024 en 53 bussen in 2025. ○ RET schaft bij de start van de concessie 110 hybriden bussen aan. De transitie naar 100% zero emissie bussen verloopt in vier stappen: 55 bussen in 2020, 50 bussen in 2022, 50 bussen in 2025 en de laatste 110 bussen uiterlijk in 2030. ○ MRDH voldoet hiermee aan de landelijke afspraken uit het bestuursakkoord zero emissie busvervoer (april 2016). <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2018: gunning concessie Voorne Putten Rozeburg aan EBS. Daarna implementatietraject. De nieuwe vervoerder (EBS) start de concessie met een geheel nieuwe busvloot bestaande uit 49 toegankelijke bussen met WiFi, usb-aansluitingen, airconditioning en actuele reisinformatie op de displays. Deze bussen rijden op groengas, waardoor de CO2-uitstoot met 66% vermindert • mei 2018: gunning concessie Haaglanden streek. Daarna start implementatietraject • Concessie Haaglanden stad en Rotterdam e.o. <ul style="list-style-type: none"> ○ medio 2018: concessiebesluiten Haaglanden stad en Rotterdam e.o. ○ januari 2018: gunnen pilot van 8 bussen door HTM. Naar verwachting gaan deze bussen in de nieuwe dienstregeling in december 2018 rijden. ○ RET start de aanbesteding van 1e tranche van 55 zero emissiebusen in Q1 van 2018. <p>Op dit moment worden zowel bij HTM en RET verschillende zero emissie technieken in de praktijk beproefd. De HTM heeft begin 2018 vijf elektrische bussen besteld. Eventueel komen er in een later stadium nog drie bussen bij. De elektrische bussen maken gebruik van een speciaal laadsysteem waardoor de batterij gedurende de dag en in de nacht geladen wordt. Hierdoor kunnen de bussen de hele dag rijden.</p>
<p>17 MRDH</p>	<p>Verduurzaming assets OV</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2017 is de verkenning samen met HTM, RET en TNO afgerond. De kansrijke concepten uit de verkenning worden in opdracht van de MRDH door de vervoerbedrijven verder uitgewerkt. • De kansrijke concepten zijn:

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zonnepanelen op stations, remises en kantoorgebouwen; ○ Remenergie benutten; ○ Energymapping; ○ Stroomcontracten omzetten in donkergroene stroomcontracten. ○ Op dak metrostation Slinge in Rotterdam plaatsing van 544 zonnepanelen. geplaatst. Deze zonnepanelen leveren energie vergelijkbaar met het energieverbruik van 50 huishoudens per jaar. De zonne-energie wordt gebruikt voor de verlichting in het station en de reisinformatie op de digitale reisinformatieborden. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken concept zonnepanelen; • Nadere studie remenergie starten; • Nadere studie energymapping; • Nadere uitwerking om naar 100% donkergroene stroom over te gaan.
--	--

Vernieuwen Stad en Omgeving

18 PZH	<p>Verstedelijking</p> <p>In Zuid-Holland werken gemeenten, provincie en MRDH aan een krachtige innovatie economie en een gezonde leefomgeving waarin mensen aangenaam kunnen wonen, werken en recreëren. De verstedelijkte gebieden vormen een krachtige agglomeratie die centraal ligt in de provincie.</p> <p>Naast wonen en werken is ruimte nodig om te verblijven, vooral in de directe omgeving van woningen en werklocaties. Hiermee kunnen we zorgen voor aantrekkelijke en leefbare steden.</p> <p>De opgave van verstedelijking raakt aan de vier lijnen van vernieuwen en bestaat uit diverse programma's:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wonen: lopende woningbouwprojecten, plannen en wensen. • Werklocaties bestaande uit bedrijventerreinen, detailhandel en kantorenlocaties. • Bereikbaarheid (voor lopen, fietsen, OV en auto) • Regionale energiestrategie <p>De opgave is om als overheden de genoemde programma's in samenhang tot ontwikkeling te brengen.</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afronding City Deal Binnenstedelijk Bouwen en Transformatie. • MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag: verstedelijking koppelen aan schaa sprong OV • Breed draagvlak voor verstedelijkingskoers Provincie Zuid-Holland: richten op bestaand bebouwd gebied, nabij HOV • Verstedelijkingsalliantie: samenwerking van 8 grote gemeenten, PZH en MRDH, die tot 2040 170.000 woningen bouwen, voor een groot deel op binnenstedelijke locaties nabij HOV, waaronder 13 complexe locaties. In december 2017 hebben bestuurders van de tien partijen bestuurlijk ingestemd met uitgangspunten Verstedelijkingsalliantie. In maart 2018 is het Plan van Aanpak vastgesteld. • Verstedelijkingsalliantie en Rijk (BZK en I&M) hebben gezamenlijk een regiorapport opgesteld over de verstedelijkingsopgave en knelpunten. Ook zijn in dit rapport procesafspraken geformuleerd waar het BO MIRT op 6 juni 2018 mee heeft ingestemd. • Regionale planlijsten woningbouw binnen: gestuurd op eigen behoefte en de goede locaties <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken instrumenten en financiering vanuit provincie voor versnelling verstedelijkingsopgave • Uitwerking maatregelen 13 complexe locaties Verstedelijkingsalliantie in samenhang met maatregelen HOV (Werkplaats metropolitaan OV) • Uitwerken procesafspraken uit het BO MIRT van 6 juni 2018. Resultaten komen terug in het BO MIRT van najaar 2018. Dit betreffen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Verankering verstedelijkingsopgave in beleid. ○ Opzetten capaciteits- en expertpool ○ integreren verstedelijking en bereikbaarheid in werkplaats metropolitaan OV ○ Uitwerking in vier thema-groepen (Creëren van ruimte door wegnemen milieu planologische belemmeringen; Bouwen van voldoende betaalbare woningen; Duurzaamheid gebouwde omgeving; Financiering en bekostiging binnenstedelijke transformaties) • Opzetten monitoringssysteem verstedelijkingsalliantie.
19 MRDH	<p>Next Generation Woonwijken</p> <p>Het creëren van aantrekkelijke, toekomstbestendige 'next generation' woonwijken. Wijken waar bewoners trots op zijn en die een positieve aantrekkingskracht hebben. De kern van het project bestaat uit een aanpak</p>

	<p>waarbij, in samenwerking tussen gemeenten, woningcorporaties, overige vastgoedeigenaren en bedrijven, wordt geïnvesteerd in de bestaande woningvoorraad in een aantal pilot-wijken in de metropoolregio Rotterdam Den Haag. Het doel is om dat op te schalen naar andere wijken in andere MRDH gemeenten.</p> <p>De MRDH richt zich op een aantal pilotwijken in de regio met een focus op de verduurzamingsopgave/energietransitie en nieuwe/extra werkgelegenheid. MRDH biedt ondersteuning om te komen tot concrete projectplannen door het organiseren en beschikbaar stellen van inhoudelijke en procesexpertise. Daarnaast wordt ingezet op een lerend netwerk met als doel de wijkaanpak steeds effectiever en efficiënter te maken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De verduurzaming wordt zoveel mogelijk met de nieuwste technologieën uitgevoerd; • Levensloopbestendig maken via domotica o.b.v. van next technologieën • Buitenruimte, integratie technologieën door next technologieën <p>In de aanpak RNE/MRDH is nadrukkelijk ruimte voor een lerend netwerk, waarbij kennis wordt gemaakt en verspreid. De wijkaanpak wordt daarmee opschaalbaar naar andere wijken in Nederland.</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is het projectplan 'Next Generation Woonwijken door de bestuurscommissie EV vastgesteld : samen werken aan duurzaamheid' dat. • Er wordt binnen 10 gemeenten gewerkt met een aanpak Next Generation Woonwijken, en andere gemeenten haken aan op de uitwerkingstrajecten die er plaats vinden. • De bestuurscommissie EV ingestemd met financiële bijdragen aan 9 projectplannen van gemeenten en uitgesproken ook in 2018 nieuwe bijdragen te willen verlenen. <p>Uit de 10 gehonoreerde aanvragen waren drie rode draden herkenbaar, welke met de gemeenten samen worden uitgewerkt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wijkbedrijven en sociale aspecten (samenwerking met bewoners) Onderzoek in de wijken naar de sociaal-financiële investeringskracht van de wijken zelf. (Den Haag, Rotterdam, Vlaarding)en) 2. Vernieuwen werkgelegenheid (onderwijs en doorvertaling in werkgelegenheid). Hoe koppel je werkgelegenheid aan deze opgave? Zijn er genoeg vakkrachten nu en in de toekomst en wat moeten zij kunnen? Hoe kan het onderwijs hier op inspelen? (Maassluis en Zoetermeer) 3. Particuliere voorraad (financiering en communicatie). Hoe verleid je de particuliere woningbezitter tot investeren in de eigen woning? (Nissewaard en Westvoornde) <p>1. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voortgang op de 9 projectplannen (maximale doorlooptijd 12 maanden na besluitvorming) • Begeleiden nieuwe aanvragen Bijdragenregeling • Bijdragen aan (door)ontwikkeling projecten (mede met oog op prestatieafspraken gemeente/corp's) • Ontwikkelen kennisagenda
<p>20 MRDH</p>	<p>Verduurzaming woningen VvE's</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er zijn zeven deelnemende gemeenten geselecteerd (Den Haag, Rotterdam, Rijswijk, Schiedam, Wassenaar, Capelle a/d IJssel en Zoetermeer) die in totaal 12 kansrijke VvE's hebben aangedragen die mee willen doen aan dit project. Vervolgens zijn er scanners en coaches aan de slag gegaan met de VvE's, zijn er scans gemaakt, informatieavonden georganiseerd en is het besluitvormingsproces in gang gezet. Elk kwartaal is er een bijeenkomst georganiseerd door de MRDH om de voortgang van alle VvE's te bespreken. • Ook is er een trainingsprogramma gestart met in totaal 9 trainingen in 2018. Elke training bestaat uit een besloten deel (voor de betrokken scanners en coaches in dit project) en een plenair deel (openbaar, ook andere adviseurs en gemeenten nemen heir aan deel). Deze trainingen reeks is in samenwerking met Drift transitie academy ontwikkeld. Thema's zijn o.a. transitie denken, rekenen naar nul op de meter, adviseren, groepsdynamiek, overtuigen en besluitvorming, architectonisch perspectief op energietransitie en nul op de meter woningen etc. De reacties op deze trainingenreeks zijn positief, de regionale kennis over energietransitie in de woningbouw wordt vergroot en ervaringen tussen de adviseurs worden uitgewisseld. • Ten slotte is de MRDH (Anne Sanders) aanwezig geweest bij twee internationale partner bijeenkomsten. Een in oktober 2017 in Nottingham en een in mei 2018 in Berlijn. Tijdens deze bijeenkomsten wordt onder andere de voortgang van de partners uit de verschillende deelnemende landen besproken. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doel is om alle deelnemende VvE's zo ver te krijgen dat ze het besluit hebben genomen om specifieke maatregelen te nemen om hun panden NOM-ready/richting NOM-ready te maken. Verder loopt het bovengenoemde trainingsprogramma ook gedurende 2018. Ten slotte loopt de lobby omtrent

	langslopende (gebouw gebonden) financiering, wat randvoorwaardelijk is voor dit project. Dit doet de MRDH niet zelf maar een deel van het budget van dit project is hiervoor vrij gemaakt en Stroomversnelling zet dit in voor de lobby (o.a. bij klimaattafel).
21 MRDH	<p>Transformatie kantoren en winkels</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> De gewenste en noodzakelijke veranderingen in de ruimtelijk-economische structuur vragen zowel voor de korte als voor de langere termijn om een meer integrale en kwalitatieve benadering van de domeinen Kantoren, Detailhandel en Bedrijventerreinen. De ambitie van de MRDH is namelijk dat de werklocaties van de toekomst bijdragen aan de economische vitaliteit en kracht van de regio. Ze moeten vitaal zijn voor de huidige ondernemers, en zowel kwalitatief als kwantitatief aansluiten op de vraag in de toekomst. We streven er naar dat ze beantwoorden aan de ruimtelijk-economische ontwikkelingen van Nieuwe Economie, en zien ook een sterke samenhang met de forse woningbouwopgave. Juist daarom is een meer integrale kijk noodzakelijk. Veel werklocaties staan onder druk, door een krimpende marktbehoefte (aantal winkelgebieden), door vraag naar nieuwe binnenstedelijke woonlocaties (bedrijventerreinen) of door leegstand (kantoren). Daarom ontwikkelt de MRDH een aanpak die handvatten biedt voor het geheel, en ruimte laat voor gemeentelijk maatwerk. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Aan de Bestuurscommissie EV MRDH van 1 februari 2018 is een <u>Investeringspakket Werklocaties</u> voorgelegd. Dat pakket bestaat uit een beperkt aantal locaties met een buitengewoon grote financiële opgave, een buitengewoon groot maatschappelijk belang en/of een organisatorisch zeer complex traject. De gemeenschappelijke deler is de samenhang met de verstedelijkingsopgave. In veel gevallen loopt overigens de transformatie naar wonen wel voorspoedig of zelfs vlot (woningen leveren geld op), maar is daarvoor ook nodig dat incourant vastgoed wordt omgezet naar nieuwe courante bedrijfshuisvesting of andere functies. Daarbij wordt dan gezocht naar financiering van de onrendabele top. De doelstelling van het Investeringspakket Werklocaties is toegang te verkrijgen tot budget binnen de provincie Zuid-Holland en het Rijk. Bij dit laatste wordt gedacht aan de handreiking in het Regeerakkoord over samenwerking met regio's (Regiodeals) over onder meer economie en woningbouwversnelling.
22 Den Haag	<p>Aantrekkelijke kust (Internationale ontwikkeling Scheveningen)</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> De propositie 'De kust voor Den Haag' is gedefinieerd en de bijbehorende verkenningen en projecten zijn omschreven. Het college heeft haar goedkeuring gegeven op basis van deze omschrijvingen. De verschillende deelprojecten zijn allemaal gestart en twee verkenningen zijn reeds afgerond. <p>De propositie richt zich heel kort samengevat op:</p> <ol style="list-style-type: none"> Den Haag heeft een <u>unieke kwaliteit</u> door haar ligging direct aan zee: de enige stad aan zee in ons land. Er is nog <u>onbenut potentieel</u>, zowel op het land als op zee. Om richting toekomst economisch optimaal te profiteren en de stad sociaal, maatschappelijk en economisch in balans te houden, moet dit potentieel van onze ligging aan zee worden verzilverd. Aan de kust komt hier vanwege klimaatverandering en zeespiegelstijging bovendien een <u>extra opgave</u> bij: zorgen voor veiligheid van de bewoners tegen overstromingen en bescherming van het geïnvesteerde kapitaal van de hele stad én regio. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> Uitvoering van verkenningen en projecten. Stakeholderanalyse Communicatiestrategie Op basis van alle uitkomsten: schrijven van position paper Opstellen 'Businesscase' voor enkele projecten
23 Schiedam	<p>Maritiem Service District</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> upgraden openbaar gebied Admiraal de Ruyterstraat/Nieuwe Waterwegstraat (januari 2017); verlagen tarieven watertaxi (flat fee) (januari 2017) realisatie opstapplaats Watertaxi Wilhelminahaven (maart 2017) realisatie opstapplaats Waterbus Maasboulevard (mei 2017) realisatie opstapplaats Watertaxi Wiltonhaven (september 2017) realisatie knooppunt Vijfsluizen (november 2017), <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> openbaar gebied Karel Doormanweg (maart 2018)

	<ul style="list-style-type: none"> • opstapplaats watertaxi Vijfsluizen (maart 2018); • fietsroute West Frankenlandse Dijk (mei 2018); • samenwerkingsovereenkomst met Havenbedrijf Rotterdam (HBR) (mei 2018, afhankelijk van vorming nieuwe college); • upgradering Havenstraat (september 2018); • rotonde Admiraal de Ruyterstraat/West Frankenlandse Dijk (september 2018); • start ontwikkeling slibdepot (september 2018); • herinrichting Stationsplein Vijfsluizen (mei 2019); • Mobiliteitsplannen bedrijven gereed (gedurende het jaar, verschilt per bedrijf); • Duurzaamheidsplannen gereed (gedurende het jaar, verschilt per bedrijf) • Maritiem Onderwijs en Innovatie Centrum (MOIC) functionerend • Brandingscampagne gestart. 	
24a MRDH	Metropolitaan Landschap	Hollandse Banen
	<p>De Hollandse Banen, groene routes met allure voor alle vormen van langzaam verkeer, verbinden op vanzelfsprekende wijze stad en landelijk gebied. Het zijn aantrekkelijk routes voor recreatief gebruik of om over te forensen.</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2017 hebben Provincie ZH en MRDH een gezamenlijk aanpak opgesteld om te komen tot een hoogwaardig fietsnetwerk ten behoeve van de bereikbaarheid van toplocaties en als onderdeel van een aantrekkelijke regio. De gewenste hoge kwaliteit is alleen haalbaar in gezamenlijkheid op proces en uitvoering: UAB, Uitvoeringsagenda "Samen verder fietsen" 2016-2026. Duidelijkheid over de fysieke verschijningsvorm wordt werkende weg verkregen door de uitvoering van pilots. • er is duidelijkheid over de tracés van de Hollandse Banen in relatie tot het Metropolitan fietsroutenetwerk, dat is opgesteld vanuit de Uitvoeringsagenda bereikbaarheid van de MRDH; • er is door de gemeenten op Voorne Putten een projectplan vastgesteld om te komen tot een voorontwerp voor de Hollandse Baan 'Trambaanpad' op Voorne Putten; • er is een MKBA opgeleverd voor het Trambaanpad; • er zijn workshops gehouden met de gemeenten Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Den Haag, Rijswijk, Leidschendam-Voorburg en Delft om de ontwerpvragestukken te benoemen; • er zijn buitenlandse 'lessons learned' geïnventariseerd. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2018 zal op Voorne Putten de uitwerking van het projectplan ter hand worden genomen. • In de Landschapstafels IJsselmonde wordt het concept van de Hollandse Banen verder uitgewerkt. • Voor de Hollandse Baan van Rotterdam naar Den Haag ligt een opgave om deze uit te werken in relatie tot de verstedelijkingsopgave in dit gebied en in combinatie met de metropolitan fietsroute die voor dit gebied moet worden uitgewerkt. • Met de Landschapstafels wordt onderzocht of er grond is om een gezamenlijke marketingstrategie of marketingtool voor de Hollandse Banen (in wording) te ontwikkelen. 	
24b MRDH	Metropolitaan Landschap	Metropolitane Fietsroutes
	<p>Metropolitane routes zijn fietsverbindingen met een hoog kwaliteitsniveau (herkenbaar, aantrekkelijk, veilig). De Metropolitane routes vervullen een belangrijke functie in het utilitaire fietsnetwerk in de MRDH.</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is een studie uitgevoerd naar de omvang van het netwerk en de bijdrage die het kan leveren aan de bereikbaarheid van de regio. De studie is uitgevoerd in afstemming met de MRDH gemeenten en PZH. De uitkomsten worden momenteel gedeeld. Daarbij vindt afstemming plaats met de Hollandse Banen en het provinciale fietsnetwerk. Er wordt een prioritering gemaakt op basis van inhoud en draagvlak bij de wegbeheerders. <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De uitwerking om te komen tot een metropolitaan fietsnetwerk heeft samen met de gemeenten geleid tot het vaststellen van een aanpak. <p>Samen met de betrokken gemeenten wordt in 2018 gestart met de uitwerking van:</p> <ol style="list-style-type: none"> Trekfietsroute Pijnacker – Den Haag; A12 corridor van Zoetermeer naar Den Haag; Delft – Pijnacker - Berkel en Rodenrijs; Naaldwijk - Maassluis – Vlaardingen – Schiedam – Rotterdam centrum; Een gebiedsgerichte aanpak voor de gemeenten van Voorne Putten 	
24c	Metropolitaan Landschap	Central Park

MRDH	<p>Het bijzonder provinciaal landschap Midden Delfland staat bekend als het Central Park van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Een van de opgaven voor dit landschap is om de verbinding tussen het oostelijk gelegen deel en het westelijk gelegen deel te versterken. Uitbreiding van de spoorverbinding tussen Schiedam en Delft (viersporigheid) is de aanleiding om een inpassingsplan op te stellen ter versterking van de oost-west verbinding waarbij niet alleen naar de spoorverbinding van belang is, maar ook de passages van de A13 en de Schie. Het belang van deze verbindingen nemen toe met de toenemende verstedelijking en recreatieve behoeften in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag.</p> <p>1. Welke vorderingen zijn sinds 1 januari 2017 gemaakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na een eerste verkennende exercitie door de gemeente Midden-Delfland met terugkoppeling op de Gebiedstafel Central park bij de Landschapstafel Hof van Delfland zijn geen concrete acties geweest op dit project, omdat er geen zicht was op Rijksmiddelen en uitvoering van een viersporigheid op de verbinding Schiedam-Delft. De provincie Zuid-Holland heeft op basis van de Wet natuurbescherming het gebied als eerste in Nederland aangewezen als Bijzonder Provinciaal Landschap. Het 'bidbook' tot aanwijzing is regionaal ondersteund door overheden gebiedsorganisaties. In het 'bidbook' tot aanwijzing is opgenomen: <i>nieuwe infrastructuur wordt zo goed mogelijk ingepast in het landschap en verstoort zo min mogelijk qua zicht, geluid en (licht)vervuiling. Er wordt extra aandacht besteed aan het ontwerp van knooppunten, onderdoorgangen en overkluizingen.</i> <p>2. Wat is de planning voor 2018 e.v.?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voortgang is mede afhankelijk van de Rijksprioritering op de uitbreiding van de spoorverbinding. De opgaven voor Central Park kunnen ondergebracht worden bij de uitwerking van het stedelijk landschap en groenblauwe structuur Zuid-Holland. Het 'bidbook' Bijzonder Provinciaal Landschap bevat het ontwikkelingsperspectief. Planning is 1 september 2018 de uitgangspunten en mogelijke projecten voor de inpassing van de spoorverdubbeling in het landschap opgesteld te hebben.
------	---

Bijlage:

Nadere informatie en voortgang Automatisch Vervoer Last Mile

Eind 2016 is in de regio gestart met de volgende partners en initiatieven:

1. Gemeente Capelle aan den IJssel: uitbreiding shuttle Rivium

De concessie voor de Parkshuttle is op 7 maart 2018 verleend door de Bestuurscommissie Vervoersautoriteit aan Connexion. De nieuwe voertuigen zullen in 2019 getest gaan worden op Rivium. De uitbreiding van de route staat gepland voor 2020, waarbij de shuttles zullen doorrijden naar een nieuwe waterbushalte en mee zullen gaan rijden in éénrichtingsverkeer.

2. Gemeente Den Haag: automatisch vervoer op de Binckhorst

De gemeente is bezig met een haalbaarheidsonderzoek. Er is inmiddels een vervoerswaarde-onderzoek opgeleverd door Goudappel Coffeng waaruit blijkt dat een verbinding tussen Holland Spoor en de Binckhorst voldoende vervoerswaarden oplevert, in combinatie met HOV/tram/metro. Een solitair rijdende shuttle, intern op de Binckhorst, levert onvoldoende potentie op en is als variant afgefallen. Deze uitkomst wordt meegenomen in de MIRT-préverkenning.

3. Gemeente Delft: automatisch vervoer Campus TU – Station Delft Zuid

Delft werkt samen met de TU Delft aan een scopingstudie. Het College van Bestuur van de TU is opdrachtgever. Er worden meerdere mogelijkheden onderzocht, maar vooral wordt ingezet op automatisch vervoer vanaf de TU naar station Delft-Zuid.

De TU en Delft kiezen voor de inzet van autonome shuttles (gedeeltelijk) op de openbare weg in combinatie met overig verkeer. In het kader van de veiligheid en de interactie tussen verkeersstromen vraagt dit om extra onderzoek en veiligheidsmaatregelen. Ontheffing van de RDW is ook nodig en daarvoor dient de Experimenteerwet in werking te zijn getreden. Dit heeft tot gevolg dat de realisatie van het project niet eerder zal plaatsvinden dan in 2021.

4. Gemeente Schiedam en Vlaardingen: Lokaal Oproepgestuurd Autonoom Vervoer (LOAV)

In Schiedam is de ontwikkeling van autonoom vervoer gestart vanuit de algemeen maatschappelijke behoefte aan beter en kosten-efficiënter, lokaal openbaar vervoer.

De ambitie is dat binnen enkele jaren autonome voertuigen geschikt zijn om veiliger dan mensen te kunnen deelnemen aan het stadsverkeer. Hiermee zou de lokale openbaar vervoerbehoefte op kwalitatief hoog niveau, rendabel kunnen worden ingevuld. Op dit moment wordt gewerkt aan een consortium van betrokken partijen voor de uitvoering van LOAV in 2018. Ook lopen gesprekken over verbreding van het initiatief naar Vlaardingen en Maassluis (15-25 voertuigen).

5. Gemeenten Rijswijk en Leiden

Rijswijk heeft besloten dat er ingezet wordt om op de korte termijn een verbetering op de last mile tussen het station en de Plaspoelpolder (en andere businessparks) te realiseren. Op dit moment wordt de gemeente Rijswijk alleen op de hoogte gehouden van de vorderingen binnen het fieldlab AVLm.

Ook de gemeente Leiden is afgefallen.

6. Oprichting van het Researchlab Automated Driving Delft

Het RADD bestaat sinds 2017 en de oprichting van dit onderzoekslab is verleden jaar een belangrijke mijlpaal geweest. Het RADD heeft zich in 2017 en begin 2018 gefocust op 3 sporen, namelijk samenwerkingspartners, demo's en bezoeken en onderzoek.

In 2018 wordt het RADD verder uitgebouwd, door:

- Het uitbreiden van fysieke elementen op het lab, zoals het plaatsen van meetsystemen en meer voertuigen
- Het organiseren van menskracht en expertise die serieuze onderzoeksvragen uit de markt halen in samenwerking met o.a. de TU Delft en de Haagse Hogeschool
- Vanuit het Ministerie van I&W heeft The Future Mobility Network geld beschikbaar gekregen om een kennisagenda autonoom vervoer op te stellen en bij te houden. The Future Mobility Network is nauw verbonden aan het RADD. De opdrachtverlening voor het opstellen van de Kennisagenda is overleg met de MRDH tot stand gekomen.

Na het besluit van 17 november 2016 zijn er de volgende nieuwe initiatieven/verzoeken binnengekomen:

7. Gemeente Rotterdam: kennislab en meerdere initiatieven

Rotterdam heeft in het netwerk een voorsprong omdat ze als organisatie zich ook verdiept heeft in het vraagstuk van automatisch vervoer. Dit heeft geresulteerd in een intern Kennislab automatisch vervoer, waar kennis wordt ontwikkeld rond vraagstukken zoals, hoe ziet het wegontwerp van de toekomst eruit? Past de stad zich aan, aan automatisch vervoer of passen de voertuigen zich aan?

Daarnaast starten er meerdere initiatieven van zelfrijdend vervoer binnen Rotterdam. In de wijk Hoogvliet wil Domino's met een pizzarobot pizza's gaan bezorgen.

8. Gemeente Leidschendam-Voorburg

De gemeente Leidschendam-Voorburg onderzoekt de haalbaarheid van zelfrijdende shuttles als aanvulling op het huidige openbaar vervoer om de mobiliteit van bewoners in de toekomst te waarborgen en zelfs te verhogen. Daarbij gaat speciale aandacht uit naar de mobiliteit van ouderen. De gemeente wil de voordeur van bewoners verbinden met verschillende bestemmingen of vervoersknooppunten, zoals de Mall of the Netherlands, Station Mariahoeve, Station Voorburg en de Randstadrail.

Uit de eerste resultaten blijkt dat zelfrijdende shuttles in de gemeente verkeerskundig, ruimtelijk en technisch mogelijk zijn op de openbare weg. De planning is dat het bestuur en de gemeenteraad voor de zomer van 2018 een go/no go-besluit nemen.

9. Gemeenten Zoetermeer en Lansingerland

Heel recent hebben de gemeenten Zoetermeer en Lansingerland hun interesse uitgesproken om de mogelijkheden te onderzoeken om automatisch vervoer in te zetten om Dutch Innovation Park en het Veilingterrein beter te verbinden met Station Lansingerland-Zoetermeer.

10. Autonomous Driving as a Service (ADAAS)

Rebel en Future Mobility Network hebben gezamenlijk met gebruikers (ESA Estec, Haga en RTHA) en vervoerders (HTM, RET en Veolia) drie locaties gebundeld om zo te komen tot een snellere uitvoering en een besparing van kosten. Op RTHA bestaat fase 1 uit het laten rijden van drie shuttles tussen de verst gelegen parkeerplaats en de terminal. Bij het Haga-ziekenhuis in Den Haag gaat het in fase 1 om het laten rijden van 1 shuttle tussen de halte van RandstadRail 4 en de ingang van het ziekenhuis. Voor de locatie ESA Estec in Noordwijk gaat het om een shuttle over eigen terrein tussen de dichtstbijzijnde bushalte en de ingang van het gebouw. Bij de locatie ESA Estec draagt de provincie financieel bij.

Nadere informatie bij Fieldlabs

Over SMITZH:

SMITZH is een ambitieus en tegelijkertijd voor ondernemers laagdrempelig programma. De pilotprojecten richten zich op de lijnen Mens en Organisatie (strategievorming en skills ontwikkeling), Productielijnen en -ketens (over systeemverandering) en Kerntechnologieën (innovatieprojecten). Er is inmiddels een flinke lijst met gespecificeerde letters of intent vanuit bedrijven die een bijdrage willen leveren aan het programma. Fase 2 (gevat in de aanvraag bijdrageregeling) wordt mogelijk gemaakt door 750k MRDH financiering, een miljoen euro vanuit gemeente Den Haag, geormerkt voor het composietencluster in Ypenburg, 773k aan cash bijdragen vanuit bedrijven en een 700k vanuit het Ministerie van EZK.

Bij SMITZH zijn de volgende 8 Fieldlabs betrokken: Robohouse, SAM|XL/CADC, Dutch Optics Centre, Duurzaamheidsfabriek, RAMLAB, Dutch Growth Factory, Digital Composites Factory, Big Data Innovatiehub. Het programma staat open voor alle maakbedrijven, -clusters en innovatiedistricten in de regio. Ondertussen is de website van SMITZH gelanceerd (<https://www.smitzh.nl/>). Hierop kunnen ondernemers vinden wat het programma inhoudt en de contactpersonen van het SMITZH-team vinden.

Met o.a. de accountmanagers van de verschillende gemeenten worden dit jaar verschillende activiteiten georganiseerd om de mogelijkheden die dit programma ondernemers biedt onder de aandacht te brengen. Vervolgacties kunnen gericht gekoppeld worden aan één of meerdere werkpakketten van SMITZH. Er zijn binnen het programma onder meer vouchers beschikbaar voor maakbedrijven om het productieproces slimmer te maken.

De beoogde output van SMITZH na vier jaar is als volgt:

- **100** bedrijven uit maakindustrie hebben een smart manufacturing strategie geïmplementeerd
- **30** bedrijven in de maakindustrie hebben zich nieuw gevestigd in de regio of hebben (delen van) de productie naar Nederland gehaald (*reshoring*)
- Bij **50** bedrijven zijn mensen zonder uitgebreide technische opleiding aan de slag met behulp van inclusieve technologie
- **50** Bedrijven hebben in een innovatieproject samengewerkt met één van de smart manufacturing fieldlabs

- **Vijf** maakbedrijven zijn door de *scale-up* fase naar wasdom gebracht

De impact van SMITZH is naar verwachting circa **2500** extra banen in de maakindustrie. Daarnaast kunnen extra banen ontstaan bij toeleveranciers, bij scale-ups en door reshoring. De cijfers zijn gebaseerd op een onderzoek vanuit Vlaanderen waar de werkgelegenheid bij bedrijven die een Smart Industry strategie geïmplementeerd hebben (*Factories of the Future*) met 11 procent is gestegen, tegenover een daling van 4% bij bedrijven die dat niet hadden gedaan.

Totaaloverzicht Fieldlabs:

In de loop van 2018 zal een start gemaakt worden met het volgende programma op basis van één van de drie resterende maatschappelijke thema's (Slimme Zorg, (Leef)klimaat & Energie en Voedsel) terwijl het programma SMITZH verder wordt uitgewerkt. Daarbij wordt weer een andere deelverzameling vanuit de Fieldlabs Zuid-Holland ingezet.

Het huidige netwerk van de Fieldlabinfrastructuur bestaat uit de volgende Fieldlabs:

- Big Data Innovatiehub
- Duurzaamheidsfabriek (TIMA en Smart Metrology)
- RAMLAB
- The Green Village
- Robovalley (Robohouse)
- Smart, Safe & Resilient Mainports
- Dutch Optics Centre
- Freshteq.nl
- Innovatieprogramma Dutch Windwheel
- SMASH
- Medical Delta Living Labs
- Digital Factory Composites
- VP Delta
- AVL (Researchlab Automated Driving Delft)
- SAM|XL/CADC

Nieuw in het netwerk zijn:

- Dutch Growth Factory
- Blocklab
- Unmanned Valley

Verwijderd kan worden:

- Smart Integrator 4 Aerospace

Nader te duiden:

- Proeftuin Delta Innovaties ZH